

ХОХИЧ Ігор Михайлович,
здобувач ДРІДУ НАДУ,
директор департаменту з питань молоді та комунікацій
Державної служби молоді та спорту України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Розглядаються концептуальні засади впровадження проектів технічної допомоги для України, що виконуються спільно міжнародними організаціями і органами виконавчої влади в Україні та їх вплив на державно-управлінську систему роботи з молоддю. На основі існуючих практик імплементації в Україні проектів міжнародної технічної допомоги досліджується вплив євроінтеграційних процесів на державну молодіжну політику України як складова теоретико-методологічного дослідження.

Ключові слова: громадянська активність молоді, державне управління розвитком громадянської активності молоді, громадянська відповідальність, активність молоді, участь молоді.

Хохич И. М. Концептуальные основы сотрудничества органов власти Украины с международными организациями относительно развития гражданской активности молодежи

Рассматриваются концептуальные основы внедрения проектов технической помощи для Украины, выполняемых совместно международными организациями и органами исполнительной власти в Украине и их влияние на государственно-управленческую систему работы с молодежью. На основе существующих практик имплементации в Украине проектов международной технической помощи исследуется влияние евроинтеграционных процессов на государственную

молодежну політику України як складаюча теоретико-методологічного дослідження.

Ключевые слова: гражданская активность молодежи, государственное управление развитием гражданской активности молодежи, гражданская ответственность, активность молодежи, участие молодежи.

Hohich I. M. Conceptual bases cooperation of Ukraine authorities with international organizations concerning development of youth civil activity

The main focus of examination concentrated on conceptual bases of technical assistance projects jointly implemented in Ukraine by international organizations and state executive authorities as well as their influence on the system of public management and public administration on youth. As a part of a theoretical and methodological research the impact of European integration processes to state youth policy of Ukraine is examined based on currently implemented technical assistance projects.

Key words: youth civic engagement, public administration in the area of youth civic engagement progress, civic responsibility, youth activity, youth participation.

Постановка проблеми. Важливим завданням державної політики сьогодення є формування соціально активного та відповідального громадянина, здатного впливати на соціальну дійсність. Це завдання неможливо вирішити лише на рівнях регіонального та галузевого управління. Забезпечення активізації молодіжної участі потребує аналізу теоретико-методологічних підходів до питання з боку як інших країн, так і міжнародних організацій, що акумулюють у своїй роботі теорії державного управління численних країн.

На шляху до розвитку концептуальних засад державного управління громадянською активністю молоді необхідно досягти трансформації у сфері державного управління. З одного боку, можна використати лише ті елементи теорії та історії державного управління, які відповідають нашому менталітету, традиціям історичного розвитку, природним умовам, а з іншого – можна внести нові елементи, які не характерні та є новітніми в становленні нової системи державного управління розвитком громадянської активності молоді. Вибір теми статті обґрунтовано необхідністю якнайшвидшого вирішення проблем соціальної сфери в контексті

розбудови в Україні нової системи державного управління соціальною сферою, а також недостатнім системним аналізом менеджменту державного управління соціальною сферою та концептуальних засад співпраці органів державної влади з міжнародними організаціями щодо розвитку громадянської активності молоді. У сучасній науці державного управління питання активізації громадянської активності молоді залишається недостатньо вивченим і узагальненим, що стримує вирішення практичних питань удосконалення і створення ефективної системи розвитку та взаємодії співпраці органів державного управління з міжнародними організаціями на всіх рівнях.

Збільшення щороку міжнародних програм та доступність інформації про них, безумовно, підсилює актуальність систематизації теорії та історії міжнародних практик у сфері державного управління, що, у свою чергу, викликає потребу в застосуванні наукових підходів до вивчення питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічний аналіз проблематики розвитку громадянської активності молоді через призму державного управління привертає увагу наукового світу вже 20 років. Найбільше вказана проблематика відображена в працях таких дослідників сфери державної молодіжної політики та державного управління, як Є. Бородін [4], М. Головатий [5], В. Головенько [6] та ін. При цьому, якщо наукові праці транзитарного періоду в системі державного управління мали відношення більше до тлумачення понять ювентологічних досліджень (М. Головатий, О. Яременко, О. Балакірева), то сучасні наукові праці фокусуються більше на визначенні понятійно-категоріального апарату наукового дослідження (Є. Бородін, О. Кулініч, Ю Молоканов). Увага наукового світу сучасності прикута до державно-управлінського аспекту визначення понять «активність молоді» та «участь молоді». Застосування вказаних термінів бере свій початок від європейської молодіжної політики, де і «активність молоді», і «участь молоді» є ключовим понятійним апаратом у державно-управлінській сфері.

Теоретико-методологічні дослідження в державно-управлінській сфері щодо розвитку громадянської активності молоді неможливі без поглибленого аналізу концептуальних засад співпраці органів влади України з міжнародними організаціями [2].

Метою статті є аналіз концептуальних засад співпраці органів влади України з міжнародними організаціями в напрямі розвитку громадянської активності молоді в контексті наближення до євроінтеграційної моделі управління державною молодіжною політикою.

Виклад основного матеріалу. В Україні особливу роль у процесі створення національних комплексних механізмів активізації молоді слід приділити системі взаємодії органів державної влади з міжнародними організаціями, насамперед ООН та Радою Європи. Проекти міжнародної технічної допомоги, що впроваджуються сьогодні в Україні на всеукраїнському та/або обласному рівні, спрямовані на вирішення актуальних проблем молодого покоління, а їх тематика є досить розгалуженою та стосується таких питань, як розвиток освіти, формування здорового способу життя та профілактика негативних явищ, розвиток громадянської відповідальності молоді тощо.

Зокрема, одним із найбільш успішних кросс-інституційних гуманітарних ініціатив для держави став Проект «Соціальна інтеграція та розвиток громадянської відповідальності молоді в Україні» Програми розвитку ООН (ПРООН), що реалізувався у 2008 – 2011 рр. спільно з Державною службою молоді та спорту України та за підтримки інших органів виконавчої влади, бізнес-структур, громадських організацій. Передумовою для виникнення Проекту стали результати, що їх було отримано від роботи інших проектів ПРООН, спрямованих на відродження та розвиток сільської місцевості України, місцевої громади тощо. У межах таких проектів та з метою активізації сільської молоді було створено ряд сільських молодіжних центрів, які стали базою для зустрічей та проведення різноманітних заходів молоддю та для молоді.

Проект було розроблено у 2007 р. спільно з Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту та спрямовано на соціальну інтеграцію молоді, що є новою концепцією для України, з використанням таких інноваційних підходів: розвиток волонтерства як інструменту досягнення завдань місцевого розвитку; скорочення нерівності в доступі до ресурсів між молодими мешканцями сіл та міст; використання комп'ютерних технологій для розвитку соціальної активності молоді; створення умов для втілення місцевих соціальних проектів; налагодження діалогу між поколіннями. Як результат діяльності проекту Державна служба молоді та спорту України отримала

від Проекту практичні матеріали та технології для імплементації державної молодіжної політики. Система державного управління, фактично, отримала готовий та апробований механізм активізації громадянської активності молоді на нижчому рівні, пов'язаний з місцевими органами влади через систему співуправління та забезпечення доступу молоді до процесів прийняття рішень. Методологія співпраці Проекту з молоддю була побудована на таких принципах:

1. Збільшення власної ініціативи молоді шляхом розвитку її інтересів та навичок. Забезпечення участі молоді в процесі прийняття рішень у місцевих громадах та надання можливості впливати на їх розвиток.

2. Зміцнення довіри та набуття навичок шляхом заохочення молоді до малих дій з наступним аналізом результатів для засвоєння досвіду; проведення аналізу помилок як частини навчання.

3. Побудова мереж однолітків та їх підтримка. Завдяки побудові однорангових мереж сільська молодь має більш широкі можливості для того, щоб поділитися загальним досвідом та інформацією, розвинути більш широке коло інтересів. Обмін ресурсами та інформацією серед молоді створює мережу підтримки, до складу якої входять центральні та місцеві органи влади, заклади освіти, громадські організації та бізнес-сектор.

4. Забезпечення стійкості результатів на основі доступу до наявних ресурсів. Проект мав усунути тотальну залежність від зовнішніх ресурсів (у тому числі субсидій на проведення заходів з боку держави). Проект заохочував місцеві громади підвищувати рівень надання підтримки діяльності молоді з метою продовження забезпечення проведення їх заходів після завершення терміну реалізації Проекту.

У процесі реалізації Проекту було важливо дослідити процес роз'яснення молоді їх прав та можливості з особливим акцентом на понятті «участь» та необхідність такої участі в процесах прийняття рішень на різних рівнях: від школи до сільської/міської громади в цілому. Уведення понять «участь», «активність» закріплювалися константою для місцевої громади за допомогою «драбини Харта», що пояснює важливість залучення молоді до прийняття рішень усередині громади та рівні такого залучення [1, с. 7]. Проект став унікальним прикладом громадсько-приватного партнерства, що за 3 роки сприяв активізації суспільної ініціативи більш ніж 13,5 тис. молодих дівчат та юнаків з 8 областей України [13, р. 16].

Як післядія проекту спільними зусиллями Державної служби молоді та спорту України та Програми розвитку ООН в Україні було розроблено концепцію нового проекту, орієнтованого на молодь, – «Соціальна інтеграція молоді через вдосконалення системи надання навичок у пошуку роботи та поширення ідеї волонтерства».

Основою Концепції був саме нагромаджений досвід Проекту «Соціальна інтеграція та розвиток громадянської відповідальності молоді в Україні» з вкрапленням пріоритету, побудованого на пріоритетах та потребах економічного розвитку України, а саме сприяння зайнятості молоді. Державне управління потребувало (й досі потребує) нових методологій для реалізації завдання, поставленого системою державного управління та визначеного пріоритетним відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 рр. [7].

Економічна криза 2008 р. призвела до збільшення рівня безробіття серед молоді та підвищення рівня бідності населення. Концепція нового Проекту була спрямована на подолання значного розриву між навичками та компетентностями, що вимагаються від потенційних працівників на ринку праці, і тими навичками, що їх отримує молодь через систему формальної освіти. Проект мав допомагати молоді у виході на ринок праці, отриманні першого робочого місця та досвіду роботи. Задля сприяння молодіжній зайнятості в межах Проекту передбачалось підтримати діалог та співпрацю між мережею державних молодіжних центрів праці, місцевими молодіжними центрами, центрами зайнятості та роботодавцями, а також передбачити врахування волонтерської діяльності як набутого досвіду молодої людини шляхом уведення волонтерської книжки. Утім брак фінансових та людських ресурсів у період реформування системи державного управління в соціальній сфері призвів до безстрокового відкладання розгляду та лобіювання концепції Проекту з боку органів державної влади України до міжнародних організацій.

Серед інших успішних практик реалізації централізованих молодіжних проектів Програми розвитку ООН в Україні та за участі органів державної влади України можна виділити Проект «Врядкування з питань ВІЛ/СНІД», що з 2012 р. було змінено на «Зміцнення національної спроможності для ефективної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІД в Україні».

Згідно з узгодженим розподілом праці у Системі ООН в Україні, ПРООН є провідною організацією щодо просування законів, політики та практики, необхідних для забезпечення ефективної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу з особливим фокусом на молодь. ПРООН також працює в партнерстві з іншими агенціями ООН у таких напрямках діяльності, підтримує розроблення та реалізацію багатосекторних національних програм щодо ВІЛ-інфекції/СНІДу з особливим фокусом на молодь. Отже, згідно з вищевикладеними пріоритетами, загальною метою вищеназваного Проекту, що імплементуватиметься в Україні до кінця 2016 р., полягає в зміцненні національної спроможності для ефективної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІД шляхом застосування підходу, ґрунтованого на правах людини та врахуванні гендерного аспекту. Проект доповнюватиме діяльність інших міжнародних донорів та сприятиме реалізації Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу на 2012 – 2016 рр. та зміцнює можливості держави та установ громадянського суспільства щодо ефективного планування, реалізації, моніторингу й оцінки національних і субнаціональних багатосекторних стратегій і планів дій у сфері ВІЛ/СНІДу, а також щодо заохочення здорового способу життя з особливим фокусом на молодь; сприяє попередженню та зменшенню ризику зараження ВІЛ/СНІДу серед молоді з особливими потребами, молоді, яка веде ризикований спосіб життя тощо.

Серед основного фокусу проектів, що реалізовує ПРООН в Україні, – спрямованість на розвиток потенціалу державних службовців та зміцнення спроможності державно-управлінського сектору роботи з молоддю в цілому. Зокрема, у 2012 р. в рамках Проекту «Зміцнення національної спроможності для ефективної відповіді на епідемію ВІЛ/СНІД в Україні» було виокремлено ряд проміжних результатів, спрямованих на досягнення саме вищезазначених цілей: зміцнені можливості держави та установ громадянського суспільства щодо ефективного планування, реалізації, моніторингу й оцінки національних і субнаціональних багатосекторних стратегій і планів дій у сфері ВІЛ/СНІДу, а також щодо заохочення здорового способу життя з фокусом на молодь.

На окрему увагу заслуговує діяльність Ради Європи у сфері молодіжної політики, що зосереджується на заходах з імплементативних рішень Восьмої конференції європейських міністрів відповідальних за питання молоді (8 – 10 жовтня 2008 р., м. Київ). Відповідно до пріоритетів Ради Європи у сфері молодіжної політики було

проведено ряд заходів, спрямованих, зокрема, на підвищення рівня участі молоді в суспільно-політичній діяльності.

Новий План дій Ради Європи для України «Партнерство заради реформ» (2011 – 2014) передбачав у 2012 р. реалізацію спільно з Державною службою молоді та спорту України проектів «Міжнародний огляд національної молодіжної політики України» та «Посилення спроможності молоді щодо участі в молодіжній політиці та навчанні в області прав людини в Україні (2012 – 2013)» [10].

Молодіжний департамент, що є частиною Директорату Демократичного Громадянства та Учасності Ради Європи, виробляє керівні принципи, програми та правовий інструментарій щодо розробки послідовної та ефективної молодіжної політики на місцевому, національному та європейському рівнях. Міжнародні огляди національної молодіжної політики, підтримка молодіжних громадських організацій шляхом проведення навчальних курсів та інших заходів у молодіжних центрах у Страсбурзі та Будапешті, допомога в проведенні заходів з боку Європейського молодіжного фонду – це лише декілька прикладів практичного відображення пріоритетності вищевказаних принципів Ради Європи щодо молодіжної політики.

Під час проведення 8-ї Конференції Європейських міністрів, відповідальних за питання молоді (жовтень 2008 р., м. Київ) обговорювались важливі питання міжурядової та міжнародної співпраці у сфері роботи з молоддю з особливим акцентом на питання вироблення стандартів та підтримку їх упровадження. Підсумковий документ Конференції, що має назву «Майбутнє молодіжної політики Ради Європи: порядок денний 2020» визначив 3 пріоритетні сфери для молодіжної політики Ради Європи та заходів Організації: 1) права людини та демократія, 2) спільне життя в різноманітних суспільствах та 3) соціальне включення молоді.

У Декларації зазначено, що Міністри, відповідальні за питання молоді з 49 держав-учасниць Європейської культурної конвенції Ради Європи, зобов'язали себе «бути відданими справі активного сприяння (...) розвитку молодіжної політики, покликаної забезпечити успішну інтеграцію всіх молодих людей в суспільство». Міністри також заявили про свою рішучість «переслідувати мету забезпечення доступу молодих людей до якісної освіти і навчання, гідних умов роботи і життя, а також розбудови умов, що уможливають їхній внесок до розвитку суспільства».

Надання підтримки державам-членам у сфері розвитку молодіжної політики є одним із напрямів діяльності молодіжного сектору, що реалізується, зокрема, за рахунок розвитку потенціалу молодіжних організацій, зміцнення спроможності урядів країн та шляхом проведення оглядів національних молодіжних політик. Протягом останніх років у Російській Федерації, Туреччині, Сербії та Албанії було проведено декілька навчальних курсів щодо розвитку компетентностей різних зацікавлених кіл, задіяних у процесах розвитку молодіжної політики.

Співпраця між Радою Європи та партнерами у сфері молодіжної політики України активно розвивалась протягом останніх років, зокрема і в межах організації та проведення 8-ї Конференції європейських міністрів, відповідальних за питання молоді, що відбулася в Києві у 2008 р.

У 2011 р. Рада Європи та Уряд України розпочали впровадження Плану дій для України (2011 – 2014) «Партнерство заради реформ». Цей План дій для України є спільною стратегічною ініціативою Ради Європи та українських органів влади, метою якого є надання підтримки Україні в процесі виконання її обов'язків та зобов'язань як держави-члена Ради Європи, консолідації успіхів, досягнутих після вступу країни до Ради Європи в 1995 р., та допомога Україні у вирішенні нових завдань, що постають перед нею. Це є продовженням виконання зобов'язання Ради Європи щодо підтримки амбіційних і важливих національних та європейських порядків денних реформ в Україні в таких сферах компетенції Ради Європи, як права людини, верховенство права та демократія.

Перспектива роботи з молоддю, відповідно до Плану Дій для України (2011 – 2014) зосереджена на підготовці головних мультиплікаторів, тренерів та спеціалістів з питань молодіжної політики, які зможуть ініціювати та відігравати ключову роль у процесах підтримки участі молоді, реформуванні та виробленні основних напрямів реалізації молодіжної політики країни.

У 2012 р. Радою Європи було розроблено Проект посилення спроможності молоді щодо участі в молодіжній політиці та навчанні у сфері прав людини в Україні, що впроваджуватиметься спільно з Державною службою молоді та спорту України. Проект підтримується Міністерством закордонних справ Норвегії, реалізований у 2012 р. та продовжуватиме своє існування у 2013 р.

Упровадження проектів міжнародної технічної допомоги через Раду Європи спрямоване, з одного боку, на підвищення громадянської активності молоді через набуття навичок та компетентностей пріоритетних у системі державного управління в країнах-членах Ради Європи, та, з іншого боку, на зміцнення спроможності системи державного управління в нових умовах розвитку держави, для розроблення методологічних засад та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державно-управлінського апарату.

Таким чином, серед основних акцентів проектів міжнародної технічної допомоги, що спрямовують свою діяльність на сектор розвитку громадянської активності молоді, слід виділити особливий блок, що стосується впливу на суспільну активність молоді виділення причин, що перешкоджають розвитку її громадянської активності. Серед таких причин чільне місце посідає проблема відсутності, передусім можливостей для розвитку молоді. У молодій людини, обмеженої в можливостях, відсутній стимул для подальшого розвитку, отримання основних та допоміжних знань, навичок і як наслідок – обмеженість обізнаності у свої правах як громадянина. Такі чинники й викликають стан пасивності та безініціативності, за якого молодь не відчуває потреби соціальної інтеграції та бажання брати участь у громадському русі.

Висновки. Отже, як показує аналіз концептуальних засад співпраці органів влади України з міжнародними організаціями, проекти міжнародної технічної допомоги у сфері молодіжної політики переважно спрямовані на вдосконалення існуючих моделей державного управління, включаючи аналіз та вдосконалення існуючих стратегій та засобів, включених до механізмів державного управління. Удосконалені концепти вміщують у себе розвиток методів формальної, неформальної та інформальної освіти, створення організацій та установ, де б молодь мала змогу набутти необхідних компетентностей, стимулювання мобільності та доступу до інформації через створення умов для зацікавленості молоддю суспільно-політичними процесами, активного залучення до генерування пропозицій та участі в процесах прийняття рішень, волонтерську діяльність тощо. Така позиція певним чином задовольняє групи молодого населення, які висловлюють певне занепокоєння розривом між заявленими цілями та механізмами реалізації молодіжної політики та їх реальними життєвими потребами, та, відповідно, збільшить мотивацію молоді до участі в суспільному житті, громадянську активність.

Для комплексного вирішення завдань у системі державного управління у сфері молодіжної політики необхідно завершити реформування підходів до неї. Це передбачає, насамперед, взаємовигідну співпрацю між молоддю і державою – активізацію молодіжної ініціативи, забезпечення інтелектуальної, психологічної і наукової підтримки (з боку держави і широких кіл громадськості) процесу прийняття законів, що сприяють розвитку громадянської активності молоді, а також створення і підтримка інноваційних проектів з міжнародними організаціями з особливим фокусом на молодь.

Список використаних джерел

1. **Активна** молодь. Перевірені рецепти. – К. : ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2011. – 31 с.
2. **Атаманчук Г. В.** Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – 4-е изд., стереотип. – М. : Омега-Л, 2009. – 579 с.
3. **Бородін Є. І.** Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991 – 2004 рр.) : монографія / Є. І. Бородін. – Д. : Герта, 2006. – 472 с.
4. **Головатий М. Ф.** Соціологія молоді : курс лекцій / М. Ф. Головатий. – 2-е вид. переробл. і доповн. – К. : МАУП, 2006. – 304 с.
5. **Головенько В. А.** Український молодіжний рух у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз основних періодів. – К. : А.Л.Д., 1997. – 160 с.
6. **Державна** молодіжна політика в Україні : довідник термінів та понять законодавства / автор-упоряд. Є. І. Бородін. – 3-є вид., доповн. і переробл. – Д. : Днепррост, 2006. – 347 с.
7. **Державна** цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009 – 2015 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 січ. 2009 р. № 41. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.
8. **Енциклопедія** державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління. – 748 с.
9. **Науково-аналітична** доповідна записка «Участь української молоді у прийнятті рішень». – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2011. – 68 с.

10. **План** дій Ради Європи для України на 2011 – 2014 роки «Партнерство заради реформ». – Режим доступу : coe.int.

11. **Рамкова** програма партнерства Уряду України – ООН на 2012 – 2016 роки. – Режим доступу : un.org.ua.

12. **Цілі** Розвитку Тисячоліття. Україна. – К. : М-во економіки України, 2003. – 31 с.

13. **Final** Project Report «Youth Social Inclusion for Civic Engagement in Ukraine» / prepared by Evgeniia Petrivska. – К. : UNDP Ukraine, 2011. – 27 p.